

STUDENTŲ INFORMACIJOS PŪREIKIAI IR JŲ TENKINIMO PROBLEMAS AUKŠTOSIOSE MOKYKLOSE

EGLE ŠTALNIONIENE

Aukštojoje mokykloje formuojasi studentų informacinės, visuomeninės ir profesinės reikmės. Aukštosios mokyklos biblioteka padeda mokytis, dirbti mokslo tiriamąjį darbą, plėsti akiratį, didinti visuomeninį-politinį išprusimą. Todėl studentams — gausiausiai aukštosios mokyklos vartotojų grupei — bibliotekininkai, bibliografaai ir informatoriai turi skirti ypač daug dėmesio.

Studentų bibliografiniai interesai, informacijos paieškos problemos seniai domina aukštųjų mokyklų bibliotekininkus, siekiančius gerinti savo darbą. Išnagrinėti kai kurie studentų interesai ir skaitymo tikslai, aprašyti savarankiško darbo su knyga įgūdžiai, sudaryti bendri ir diferencijuoti informacijos paieškos algoritmai, pasiūlyta racionalaus skaitymo tyrimo ir ugdymo teorija, išnagrinėti psichologiniai darbo su knyga pagrindai, tobulinama dėstymo metodika.

Pirmieji studentų informacijos poreikių tyrinėjimai buvo atlikti Leningrado N. Krupskajos kultūros institute 1959 m. ir 1963—65 m.^{1,2}. Vienas iš brandžiausių šios srities darbų yra I. Geler atlikti tyrimai Novosibirsko aukštosiose technikos mokyklose³.

Literatūros analizė parodė, kad studentų informacijos poreikiais buvo nepakankamai rūpinamasi. Nesukurtas

teorinis studentų informacijos reikmių modelis, neišryškintos jų savybės ir struktūra. Siame straipsnyje apžvelgsime studentų informacijos poreikius, jų tenkinimo galimybes.

Pagal studentų vertybines nuostatas, veiklos tikslus, organizuotumą, darbą moksliniuose ir visuomeniniuose būreliuose sociologai išskyrė 6 studentų asmenybės tipus⁴.

1 tipas. Labai gerai mokosi specialybės dalykų ir visuomenės mokslų, dalyvauja mokslinėje veikloje, aktyvus, kultūringas. Su kolektyvu sieja visapusiški interesai.

2 tipas. Specialybės įsigijimas — svarbiausias mokymosi tikslas. Kultūring ir visuomeninę veiklą lemia tik profesinis domėjimasis. Su kolektyvu sieja mokymosi ir profesiniai interesai.

3 tipas. Puikiai mokosi, dalyvauja mokslinėje veikloje. Mokslas — pagrindinė interesų tenkinimo ir savęs pažinimo sfera. Išprusęs ir kultūringas.

4 tipas. Visuomeni inkas. Gerai mokosi, domisi visuomenės mokslais, kultūrinis išprusimas susijęs tik su būsimąja profesija. Labai aktyvus užklausinėje veikloje.

5 tipas. Mokosi neblogai. Moksliniuose būreliuose nedalyvauja. Veiklos pagrindas — kultūriniai interesai. Su kolektyvu sieja kultūrinis gyvenimas.

¹ Читательские интересы Ленинградской молодежи // Тр. Ленингр. гос. ин-та культуры им. Н. К. Крупской, гос. Респ. 6-ки ЛитССР.— 1967.— Т. 18.— С. 5—86.

² Ривлин З. И. Планирование и размещение сети общегосударственных библиотек Ленинграда // Тр. Ленингр. гос. библиотеч. ин-та им. Н. К. Крупской.— 1956.— Т. 1.— С. 84—89.

³ Геллер И. С. Проблема формирования профессиональных читательских запросов выпускников технического вуза: Автореф. дис. ... канд. пед. наук.— М., 1977.— 23 с.

⁴ Молодежь и образование.— М., 1972.— С. 57.

6 tipas. Prastai mokosi. SMD nedalyvauja. Kultūrinis išprusimas vidutinis. Visuomeninius įpareigojimus atlieka be noro. Su kolektyvu sieja bendros pramogos.

Šiose trumpose charakteristikose informacijos interesus neišskiriami. Tačiau apie studentų informacijos poreikius galima spręsti iš jų socialinės programos, kuri formuoja specialistą ir visuomenės narį. Daugiausia dėmesio studentai turi skirti profesinių žinių kaupimui, savarankiško darbo įgūdžių ugdymui, nuolatiniam žinių atnaujinimui. Ateityje planuojama sudaryti studentų poreikių struktūrą pagal studentų tipus ir informacijos kultūros ugdymo programą.

Informacijos poreikius efektyviausia tirti kompleksiskai, atliekant sociologinius tyrimus. Tai bibliotekinės dokumentacijos registravimas ir analizė, užklausų ir grįžtamojo ryšio kortelių tyrimas, informacinio bibliografinio aparato naudojimo stebėjimas, anketa-vimas, pokalbiai su studentais, eksperimentas. Taikomi ir tokie tyrimo metodai, kaip mokslinių darbų nuorodų, panaudotų šaltinių analizė ir pan. Tyrimus galima atlikti tiesiogiai (dalyvaujant pačiam informacijos vartotojui) ir netiesiogiai (nagrinėjant dokumentus).

Pasirenkant informacijos poreikių tyrimo metodus, reikia atsižvelgti į jų privalumus ir tikslingumą. Nuo to priklausys rezultatų išsamumas ir objektyvumas. Tyrimo metodų pasirinkimą taip pat lemia sąrankstiniai tikslai, tyrimų trukmė, sąlygos, priemonės, tiriamųjų skaičius.

Dažnai informacijos poreikiai nagrinėjami pagal jų išraišką — informaci-

jos užklausas, ir šios sąvokos namos.

Studentų informacinės reikmos Maskvos L. Lomonosovo, V Kapsuko ir kai kuriuose universitetuose, Maskvos technologijos, Kuibyševo aviaci-tutuose, kitose šalies aukštos mokyklose.

Pirmo kurso studentai da- ieško literatūros, padedančios ktyti prie aukštosios mokyklos, programų, naujų reikalavimų. pirmų dienų juos reikia sup su informacijos paieškos abėc- dentų informacinis bibliografin navimas pradedamas jų info poreikių tyrimais. Bibliotekos tojai stengiasi išsiaiškinti, k mokslo metus studentai lanko ką, su kokiais sunkumais s kokie literatūros šaltiniai jierr lingi įvairiais etapais: mokyme rašant kursinius ir diplominius per egzaminų sesijas ir t. t. Ja jų kursų studentai daugiausi mokomąją literatūrą. Mokslinė nės literatūros jiems prire retsykliais⁵. Vyresniųjų kursų informacijos poreikiai gerokai čia, nes studentai pradeda specialiuųjų disciplinų, ir info paieškos metodikos mokėjimas vienu pagrindinių žinių būdų.

Maskvos universiteto student ginti retai naudojasi kitų bi paslaugomis, nes M. Gorkio bi turi daug filialų, skaityklų, į įvairų fondą, tuo tarpu 90—95% nos universitetų studentų skaitc liosiose ar viešosiose biblioteko priklauso nuo studentų gyven

⁵ Зильberman А. О. Опыт информационно-библиографического обслуживания // Науч. и техн. 6-ки СССР.— 1983.— № 3.— С. 26.

⁶ Недоступ Н. Н., Доля Ж. Б. Изучение информационных потребностей с Украины // Науч. и техн. 6-ки СССР.— 1983.— № 1.— С. 29.

vietos, nagrinėjamos temos, profesinių interesų. Lietuvos aukštųjų mokyklų studentus vilioja erdvesnės ir jaukesnės kitų bibliotekų patalpos, universalsinės literatūros fondas. 2% Vilniaus universiteto bibliotekos skaitytojų yra iš kitų aukštųjų mokyklų. 1983 m. tarpbibliotekiniu abonementu (TBA) pasinaudojo tik 70 studentų ir 101 dėstytojas, neakivaizdinio abonemento (NA) paslaugomis — tik 18 studentų. Turėdami galvoje, kad 72% visų VVU bibliotekos skaitytojų sudaro studentai, galime daryti išvadą, kad jie dar nepakankamai susipažinę su TBA ir NA galimybėmis, todėl šių skyrių darbo propagavimu reikia rūpintis labiau.

Pagrindini ū žinių apie naują literatūrą šaltinių gamtos fakultetų studentai laiko referatinius žurnalus, kitus VINITI leidinius bei aukštosios mokyklos leidžiamas informacijas apie gautą naują literatūrą. Humanitarai domisi NIJON biuleteniais, taip pat šakinėmis retrospektyviomis literatūros rodyklėmis. Populiarūs referatiniai visuomenės mokslų rinki iai ir mokslinės analitinės apžvalgos⁷

Suprantama, aktualiausia yra nauja literatūra. Tyrimai aukštosiose mokyklose parodė, kad daugiausia ieškoma dvejų—trejų metų senumo medžiagos. Vilniaus universitete dažniausiai skaitoma paskutinių penkerių metų periodika. Tik chemijos srities ir ankstesnių metų žurnalai nepraranda paklausos⁸.

Studentų informacijų užklausų tyrimai padeda tikslingai aptarnauti skaitytojus, gerinti knygos propagavimą, didinti bibliografinio informacinio dar-

bo efektyvumą. Užklausos rodo, kuriems tikslams studentai dažniausiai renka medžiagą. Iš tyrimų universitetuose matyti, kad užklausos retai kartojasi. Tai gali būti daryti išvadą, kad studentų poreikiai platus ir įvairūs, kad informaciniai bibliografiniai skyriai suteikia reikalingą informaciją arba nukreipia į kitas įstaigas, kurios patenkinamos užklausa.

I LENTELE *

Lankymosi bibliotekoje tikslai

Vidutiniškai 95% pirmo kurso studentų į biblioteką ateina mokytis ir pirmiausia stengiasi įsigyti reikalingų vadovėlių. Tačiau dalis pirmakursių renka ir medžiagą pranešimams, referatams, kursiniams darbams.

Studentai domisi mokslo tiriamąja literatūra. Per visus mokslo metus (ne per sesijas) mokslo veikalu paklausa didesnė negu vadovėlių. Tai rodo, kad privalomą ir papildomą literatūrą rekomenduoja dėstytojai. Be to, ir patys studentai ieško ne chrestomatinių, bet išsamesnių, originalesnių žinių. Maskvos universiteto studentai daugiausia studijuoja monografijas, o rinkdami literatūrą apie gretutines mokslo šakas,— informacinę literatūrą arba periodiką⁹. Šie duomenys atitinka kitose nemokymo įstaigose atliktų tyrimų išvadas¹⁰.

Mokslinę literatūrą skaito 70—73% studentų, daugiausia — mokslinių draugijų nariai. Kuibyševo aviacijos instituto studentų apklausos duomenimis, moksliniuose būreliuose studentai gau-

⁷ Барсукова Г. А. Изучение информационных потребностей студентов // Науч. и техн. 6-ки СССР.— 1982.— № 12.— С. 31.

⁸ Iš nepublikuotų periodikos skaitymo tyrimų, kuriuos atliko VVU Mokslinės bibliotekos Melodikos skyrius.

* Lentelės pateiktos straipsnio pabaigoje.

⁹ Куйбышева К. С. Изучение информационных запросов читателей Научной библиотеки им. М. Горького // Опыт работы научной библиотеки МГУ.— 1978.— Вып. 16.— С. 89—105.

¹⁰ Кирпичева И. К. Чтение в процессе научного творчества: (Библиографический аспект) // Проблемы социологии и психологии чтения.— М., 1975.— С. 77.

na 17% informacijos apie naują literatūrą¹¹. Šiuo metu daugiau dėmesio skiriama mokslinės veiklos įgūdžiams ugdyti, todėl vis dažniau ieškoma literatūros moksliniams darbams. Darbas moksliniuose būreliuose padeda realizuoti studentų informacijos reikmes, Tyrimai parodė, kad mokslinė veikla 53,3% studentų padėjo patenkinti specialybės informacijos poreikius¹².

Kaip bibliotekos informacinis bibliografinis fondas atilinka skaitytojų informacijos poreikius? Į šį klausimą atsakyti padėjo anketos ir užklausų nepatenkinimo priežasčių analizė.

2 LENTELE

Informacijos paieškos sistemos

Maskvos universitete katalogais ir kartotekomis naudojamosi ketvirtoje vietoje po žurnalų, knygų ir informacinių leidinių¹³. Ukrainos universitetuose katalogus ir kartotekas studentai laiko populiariausiu informacijos šaltiniu¹⁴. Šios respublikos universitetuose 77% studentų informacijos ieško kataloguose ir 54% — kartotekose¹⁵. Daugiau kaip pusė Kišiniovo universiteto studentų naudojami katalogais ir kartotekomis¹⁶. Kuibyševo aviacijos instituto bibliotekos skaitytojai katalogus vadiną žinių apie literatūrą pagrindu¹⁷

Jais nuolat naudojasi 80% apklaustųjų. A. Zilbermanas, nagrinėjęs aukštųjų mokyklų bibliografinį informacinį aparatą, pažymi, kad dažnai apklausoje atsispindintys katalogų ir kartotekų vertinimas yra perdėtas, nes studentai kartais neskiria katalogų nuo kartotekų, nesinaudoja pastarųjų informacinėmis galimybėmis¹⁸. Be to, studentai, ypač tikslųjų mokslų fakultetų, pabrėžia, kad katalogai, kaip paieškos sistema, jų nepatenkina. Bibliografinis aparatas, jų nuomone, turėtų atskleisti ir literatūros turinį, suteikdamas daugiau informacijos¹⁹.

Vilniaus V Kapsuko universitete buvo apklausti 114 Ekonominės kibernetikos ir finansų fakulteto pirmo kurso studentų. Preliminarių tyrimų duomenimis, 85% moka enciklopedinį katalogų ir kartotekų apibrėžimą, tačiau informacijos ieško ne kartotekose. 34% studentų bendraisiais katalogais nesinaudoja, o skaito tik fakulteto skaityklose. Daugiau kaip pusė apklaustųjų skundžiasi informacinių ir bibliografinių įgūdžių stoka. Viena buhalterinės apskaitos specialybės studentė rašo: „Tik dabar supratau, kaip reikalingi paskaitoms „Informatikos pagrindai“ Apie „Spaudos metrašty“, referatinius žurnalus, bibliografines rodykles nieko nebuvo girdėjusi ir ten ieškoti literatūros nesugebėčiau“. Kitų studentų nuomonė panaši. Pabrėžiama pratybų svar-

¹¹ Барсукова Г. А. Изучение... — С. 31.

¹² Дагите И. Л. Развитие организации научно-исследовательской работы студентов в вузах Литовской ССР в 1940—1981 гг.: Автореф. дис. канд. пед. наук. — Вильнюс, 1982. — С. 18.

¹³ Куйбышева К. С. Изучение информационных запросов... — С. 100.

¹⁴ Недоступ Н. М., Доля Ж. Б. Изучение... — С. 28.

¹⁵ Там же. — С. 29.

¹⁶ Глыбач Е. Д., Новак А. Н., Кетряню Л. И. Библиографическая грамотность студентов вуза // Науч. и техн. б-ки СССР. — 1980. — № 10. — С. 26.

¹⁷ Барсукова Г. А. Изучение информационных... — С. 29.

¹⁸ Зильберман А. О. Справочно-библиографическое обслуживание в вузах // НТИ. — Сер. 1. — 1984. — № 3. — С. 18.

¹⁹ Куйбышева К. С. Изучение информационных запросов... — С. 29.

ba, pageidaujama daugiau savarankiš-
kų užduočių.

Bibliografiniu informaciniu bibliote-
kų aparatu nuolat naudojasi 31% stu-
dentų, ir tie tik bibliografo paskatinti.
Panaši padėtis ir kitose aukštosiose
mokyklose²⁰.

Pastaraisiais metais VVU bibliogra-
finio skyriaus lankytojų skaičius nusi-
stovėjo: apie 3000 per metus²¹, daugu-
ma — dieninio skyriaus studentai.
1984 m. vieną kartą bibliografiniame
skyriuje apsilankė 62,6% studentų,
daugiau negu kartą — 47,7%. Vyravo
mokymuisi reikalingos bibliotekinės
bibliografinės užklauso. Pagal pobūdį
jos buvo šitokios: bibliotekinės —
43,3%, teminės — 26,9%, bibliografi-
nės — 23,5%, faktinės — 6,3%; pagal
turinį: enciklopedinės (bendros ži-
nios) — 37,1%, visuomenės mokslų,
istorijos, filosofijos — 27,1%, kalboty-
ros, literatūros — 24,1%, gamtos mokslų,
medicinos, matematikos — 5,5%,
meno, sporto — 4,0%, technikos, žem-
ės ūkio — 0,8% ir kitokios — 1,4%.
Daug bibliografinių informacinių už-
klauso tenkina kiti VVU Mokslinės
bibliotekos skyriai. Informacinė biblio-
grafinė įvairių mokslų literatūra yra
fakultetų skaityklose. Per 1984 m. jos
gavo 11481 užklauso, iš kurių 3450 —
teminės, 3125 — bibliotekinės, 3326 —
bibliografinės, 1581 — faktinės. Daug
teminių užklauso (1252) tenka siste-
minimo skyriui, bibliotekinių (8104) —
abonentui. Iš viso bibliotekos skyriai
atsakė į per 30 tūkst. įvairių užklauso-
ų²².

Bibliografų patarimais naudojasi
maždaug 40% studijuojančiųjų. Tyri-

mai Ukrainos universitetuose parodė,
kad kas ketvirtas istorikas ir kas penk-
tas matematikas, ieškodami literatūros,
konsultuojasi su bibliotekininkais²³.
Taigi pirmakursiai nežino ir nesugeba
pasinaudoti visomis informacinėmis
bibliografinėmis bibliotekos galimybė-
mis.

Labai svarbus specialistų aprūpini-
mo informacija aspektas — literatūros
 paieškai sugaištas laikas. Apklausos
Maskvos universitete duomenimis, 60%
tikslųjų mokslų atstovų ir 52% huma-
nitarų paieškai sugaišta ne daugiau
kaip 10% darbo laiko²⁴. Tai rodo, kad
MU profesoriai, dėstytojai, moksliniai
bendradarbiai efektyviai naudojami ka-
tedrų informatorių paslaugomis, o stu-
dentai ir aspirantai turi gerų informa-
cijos paieškos įgūdžių. Kitose aukšto-
siose mokyklose šis svarbus klausimas
nebuvo tirtas. O štai vadovaujančiųjų
darbuotojų atsakymų rezultatai: pag-
rindiniams informaciniams procesams
(informacijos paieškai, rinkimui, per-
dirbimui, mokslinių, organizacinių
klausimų sprendimui) atlikti jie sugaiš-
ta apie 2 val. per dieną, t. y. mažiausiai
25% darbo dienos²⁵. Šis pavyzdys aki-
vaizdžiai įrodo, kaip svarbu mokėti ge-
rai ir greitai atlikti informacines ope-
racijas.

Studentų informacijos poreikiai pri-
klauso nuo objektyvių veiksnių: moky-
mo plano, kontrolinių užduočių ir
mokslo tiriamojo darbo. Iš empiri-
jų tyrinėjimų galima sudaryti studentų
informacijos poreikių struktūrą. Kaip ir
specialistų, studentų poreikius lemia
trys aspektai: teminis, chronologinis ir
žanrinis. Teminės užklauso sudaro

²⁰ Барсукова Г. А. Изучение информационных... — С. 29.

²¹ VVU Mokslinės bibliotekos 1984 m. bibliografinio skyriaus ataskaita.

²² Vilniaus universiteto Mokslinės bibliotekos 1984 m. bibliografinio darbo
dikliai.

²³ Недоступ Н. М., Доля Ж. Б. Изучение... — С. 26.

²⁴ Куйбышева К. С. Изучение информационных запросов... — С. 100.

²⁵ Афанасьев Б. А., Прилюк В. Д. Информационное обеспечение управления на-
укой: опыт исследования и совершенствования // НТИ.— Сер. 1.— 1980.— № 10.— С. 14.

30% visų informacijos poreikių. Dažniausiai skaitoma paskutinių dešimties metų literatūra. Studentus domina mokomoji, mokslinė techninė, mokslo populiarinė, informacinė, bibliografinė literatūra, monografijos, įvairūs oficialūs dokumentai ir t. t. Zinant tipinius studentų informacijos poreikius, galima numatyti svarbiausias konsultacijas, paskaitas, laiku jas keisti bei papildyti nauja metodika.

Studentų informacijos poreikių formavimo ir tenkinimo sąlyga — informacinės kultūros ugdymas. Jį sudaro daugelis komponentų: paskaitos, seminarai, konsultacijos, informacijos dienos, parodos, metodinės priemonės, reklama ir t. t.

Profesorius V. Liutikas rašė: „Į aukštąją mokyklą atėjęs vidurinės mokyklos absolventas sunkiai persiorientuoja nuo įprastos mokykloje pamokos, mokyklos režimo, klasės vadovo ir tėvų įtakos į kitokį gyvenimą — paskaitas, seminarus, mažesnę pedagoginę kontrolę, savarankišką buities ir laisvalaikio tvarkymąsi. Tai daro neigiamą įtaką studentų, ypač pirmakursių, mokymosi rezultatams“²⁶.

Studentų informacinė bibliografinė kultūra yra pagrindinė adaptacijos aukštojoje mokykloje prielaida. TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo mišterijos 1959 m. įsaku šalies aukštosios mokyklos buvo įpareigtos skaičiuoti studentams bibliotekininkystės ir bibliografijos pagrindus. Tačiau iki šiol šis kursas dėstomas ne visose aukštosiose mokyklose. 1982 m. duomenimis, iš 80 Maskvos aukštųjų mokyklų tik 67-ose skaitomos šios paskaitos pirma-

jam kursui (24-ose iš jų vyksta ir pratybos). Vyresniųjų kursų studentams informatikos, bibliotekininkystės ir informatikos pagrindai dėstomi 24-ose aukštosiose mokyklose (pratybos vyksta 20-yje). Net 20 metų šios disciplinos dėstymo praktiką turinčiame Maskvos M. Lomonosovo universitete ne visada tam skiriamas pakankamas valandų skaičius²⁷.

Lietuvos TSR aukštosiose mokyklose informatikos, bibliotekininkystės ir bibliografijos pagrindai skaitomi nuo 1961 m. (Vilniaus universitete — nuo 1959 m.). Šiai disciplinai įvairiose aukštosiose mokyklose skiriamas nevienodas valandų skaičius: Lietuvos veterinarijos akademijoje — 42 val., Lietuvos žemės ūkio akademijoje — 38 val., Kauno A. Sniečkaus politechnikos, Šiaulių K. Preikšo pedagoginiame ir Valstybiniame kūno kultūros institute — po 12 val., Kauno medicinos ir Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute bei Valstybinėje konservatorijoje — po 8 val., Valstybiniame dailės institute — 6 val., Vilniaus inžineriniame statybos institute — 4 val., Vilniaus valstybiniame V. Kapuskio universitete — 4—12 val. (priklausomai nuo fakultetų). Nors informatikos, bibliotekininkystės ir bibliografijos pagrindai skaitomi antrą dešimtmetį, studentų informacinė kultūra dar menka.

Apie nepatenkinamą informacinių bibliografinių įgūdžių ugdymą buvo rašyta TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos laiške 1977 m.²⁸

²⁶ Liutikas V. Aukštosios mokyklos lūkesčiai // Komunistas.— 1984.— Nr. 11.— P. 60.

²⁷ Зильберман А. О. Проблемы задачи библиотечно-библиографической ориентации студентов // Науч. и техн. 6-ки СССР.— 1983.— № 8.— С. 27.

²⁸ Об улучшении пропаганды библиотечно-библиографических знаний среди студентов вузов и учащихся техникумов: Письмо 9.09.1977 г. № 93-084-922/19 // Бюл. М-ва высш. и сред. образования СССР.— 1978.— № 4.— С. 24—25.

3 LENTELE

Informacinių bibliografinių įgūdžių stoka

Iš 3 lentelės matyti, kokie kai kurių šalies aukštųjų mokyklų studentų bibliografiniai įgūdžiai. Neužpildytos grafos rodo, kad tokių tyrimų pastaraisiais metais labai trūksta, be to, jie atliekami tik kai kuriose aukštosiose mokyklose (jose studentų skaičius skirtingas) ir pagal skirtingas metodikas, yra nevienareikšmiai, net prieštaringi. Duomenys šiai lentelei buvo renkami iš publikacijų apie studentų informacijos poreikius²⁹, bibliotekų ir bibliografinių skyrių darbą³⁰, iš knygų³¹ ir nepublikuotų dokumentų³².

Tyrimų duomenimis, apie 90% pirmakursių neturi darbo su knyga ir bibliografinė medžiaga įgūdžių. Studentai nesugeba recenzuoti, anotuoti, sudaryti literatūros apžvalgų³³. Viename pedagoginiame institute atlikti tyrimai parodė, kad 80% studentų nemoka naudotis bibliografinėmis rodyklėmis, 43% — neturi jokių racionalaus darbo su knyga įgūdžių³⁴.

Tiriant Novosibirsko aukštąsias mokyklas, paaiškėjo, kad vidutiniškai 19% literatūros užsakymų buvo nepatenkinama dėl skaitytojų kaltės, nes blogai buvo nurodytas knygos adresas, taip pat tik 32% pagal reikalavimus tvarkė savo mokslinių darbų bibliografinę da-

lj³⁵. Siaulių K. Preikšo pedagoginiame institute informatikos pagrindai dėstomi dviem etapais — I ir III kursuose, tačiau tyrimai parodė, kad studentų informacinės bibliografinės žinios silpnos³⁶.

Mūsų nuomone, nepatenkinami rezultatai gaunami dėl to, kad daugybė sukurtų informacinių bibliografinių įgūdžių ugdymo metodikų neatitinka studentų informacijos poreikių.

Zinoma, informacijos, bibliotekininystės ir bibliografijos pagrindų kursas — ne vienintelis, padedantis studentams realizuoti informacijos poreikius. Maskvos ir Leningrado technikos instituteuose skaitomi dokumentacijos, patentotyrų ir informacijos sistemų kursai. 1983 m. aukštosiose mokyklose įvesta nauja mokslinių tyrimų pagrindų disciplina. Vilniaus valstybiniame V Kapsuko universitete šis kursas skaitomas po 4 val. Pramonės ekonomikos ir Prekybos fakultetuose.

Dar vienas būdas informacijos poreikiams patenkinti yra priemonės, suprantančios paiešką ir „įėjimą“ į katalogus, kartotekas bei kitas bibliotekos informacinio aparato dalis. Tai vaizdinės, audiovizualinės, metodinės, reklaminės priemonės, padedančios vartotojui gauti informaciją. Į tai turėtų atkreipti dėmesį bibliotekininkai. Juk darbo su katalogais ir kartotekomis efektyvumas priklauso nuo objektyvaus informacinio poreikio, darbas su biblio-

²⁹ Недоступ Н. М., Доля Ж. Б. Изучение информационных .— С. 24—29.

³⁰ Барсукова Г. А. Изучение информационных. — С. 29—31.

³¹ Бурлакова Л. Б. Читательские интересы студенческой молодежи // Советский читатель.— Л., 1968.— С. 247—269.

³² Steponavičienė V. Informacijos vartotojų ruošimas Siaulių K. Preikšo pedagoginiame institute: Diplominis darbas.— V., 1982.— 80 p.

³³ Пээп Л., Синявичюс К. Роль университетской библиотеки в подготовке студента к пользованию книгой // Кнуготуга.— 1974.— Т. 4.— Р. 44.

³⁴ Геллер И. С., Холина Л. И. Формирование читательской культуры студентов технического вуза // Науч. и техн. 6-ки СССР.— 1983.— № 2.— С. 19—25.

³⁵ Гришин Э. А. Социально-экономические и педагогические проблемы подготовки учителей.— Ростов на Дону, 1970.— С. 220.

³⁶ Steponavičienė V. Informacijos vartotojų ruošimas. — P. 64.

tekos informaciniu bibliografiniu aparatu stimuliuoja mokslinę kūrybą³⁷.

Studentams, ypač pirmakursiams, daug įtakos daro dėstytojų reikalavimai bei rekomendacijos renkant literatūrą. Todėl būtų gerai, kad dėstytojai žinotų ne tik pirminius dalyko šaltinius, bet ir bibliografines rodykles, referatinius šaltinius (dažniausiai taip ir yra) bei jų paieškos ir bibliografinio apipavidalinimo taisykles. Iš 127 VVU EKFF diplominių darbų, apgintų 1984 m., tik 23% apipavidalinti ir dokumentuoti pagal standarto reikalavimus, o likusieji — dažniausiai pagal fakulteto išleistus diplominių darbų rašymo nurodymus³⁸, kuriuose esama esminių klaidų ir trūkumų (skyriuose „Diplominio darbo dokumentavimas“, „Literatūros ir šaltinių sąrašo sudarymas“ ir kt.). Blogai, kad mokslinių darbų vadovai bibliografiniam apipavidalinimui ir dokumentavimui neskiria reikiamo dėmesio.

Vadinasi, informacinės bibliografinės kultūros ugdymas ir studentų informacijos reikmių tenkinimas turi vykti kompleksiskai, padedant (ir vadovaujant) dėstytojui, bibliotekininkui, informatoriui. Negalima pamiršti, kad kiekvienas tyrinėtojas yra ir aktyvus informacijos vartotojas, ir jos kūrėjas. Todėl informacijos vartotojo ugdymas — labai aktualus teorinis ir praktinis uždavinys. Jo nepaisymas daro neigiamą įtaką komunikacijos sistemų funkcionavimui ir efektyvumui³⁹. Norint sudaryti moksliskai pagrįstą informacinių bibliografinių įgūdžių ugdymo metodi-

ką, reikia žinoti studentų informacijos poreikius ir užklaugas. Tai ir yra metodikos kūrimo pagrindas, jos efektyvumo kriterijus.

Siūlome tokias pagrindines informacijos vartotojų rengimo gaires, sudarytas atsižvelgiant į poreikių struktūrą:

1. Mokslinės informacijos veiklos, kaip savarankiško mokslinio darbo elemento ir mokymo disciplinos, išskyrimas.

2. Studentų supažindinimas su mokslinių dokumentų tipais, tradicinėmis ir naujausiomis mokslinės informacijos laikmenomis.

3. Taisyklingas informacijos poreikių formavimas ir mokymas, kaip efektyviai naudotis informacinėmis paslaugomis.

4. Informacinės paieškos metodų mokymas.

5. Aktyvaus informacijos vartotojo, įvaldžiusio TSRS mokslinės informacijos sistemos funkcijas ir teikiamas galimybes, rengimas.

6. Nenutrūkstamo žinių, naujos informacijos kaupimo ir taikymo poreikio ugdymas, studentų mokslinės veiklos skatinimas.

Šios gairės padės patenkinti ne tik iš mokymosi proceso išplaukiančias informacijos reikmes, bet ir mokyti būsimą specialistą kaupti ir suvokti informaciją, skatinti jo kūrybiškumą.

Aukštoji mokykla rengia viso liaudies ūkio, kartu ir mokslinės techninės informacijos specialistus. Būtent studijų metais reikia suvokti šios informacijos svarbą ir būtinumą.

Vilniaus V Kapsuko universiteto
Informacijos problemų mokslinio
tyrimo laboratorija

[įteikta 1985 m. gegužės mėn.]

³⁷ Сироткина Н. П., Михайлова Т. Б. Взаимодействие читателя со справочно-библиографическим аппаратом (психологический аспект) // Науч. и техн. 6-ки СССР.— 1982.— № 9.— С. 10.

³⁸ Diplominio darbo rašymas ir gynimas: Metod. nurodymai stud. ir moksl. vadovams.— V., 1983 — 21 p.

³⁹ Lehečka M. Ugdyti informacijos vartotoją // Bibliotekų darbas.— 1980.— Nr. 7.— P. 32.

1 lentelė

Lankymosi bibliotekoje tikslai

	Salies aukštosios mokyklos (5) (7)*	Novosibirsko aukštosios mokyklos (35)	Kuibyševų aviacijos institutas (7)	Ukrainos TSR universitetai (6)
1. Mokymosi procesas	80%; jaunesn. kursai — 46%, vyresn. kursai — 42%			94% matematikų 96% istorikų
2. Moksliniai tyrimai	65%; atitinkamai 7 ir 12%			
3. Savišvieta	80%, 33 ir 30%		20—25% III k. studentų	65%
4. Lankymasis bibliografiniame skyriuje				
5. Bibliografinės informacinės užklauskos	80%		11%	
6. Literatūros paieška	40%			
7. Einamieji bibliografiniai leidiniai		82,3%		
8. Retrospektyvūs bibliografiniai leidiniai		4,8%		
9. Rekomendaciniai bibliografiniai leidiniai		0,3%		

* Skliausteliuose pažymėtas šaltinio, iš kurio paimti duomenys, nuorodos numeris.

2 lentelė

Informacijos paieškos sistema

	Salies aukštosios mokyklos (5)	Novosibirsko aukštosios mokyklos (9)	Ukrainos TSR universitetai (6)	Maskvos universitetas (9)	Kuibyševų aviacijos institutas (7)	Kišinovo universitetas (16)
1. Katalogai	jaunesn. kursai — 49%, vyresn. kursai — 46%	83,4%	77%	IV vieta	80% abėcėl. katal.	54%
2. Kartotekos	atitinkamai 49 ir 46%	62,3%	57%	IV vieta	15% žurnaltų straipsnių kart.	54%
3. Informaciniai leidiniai	10 ir 11%	32%		III vieta		41%
4. Žurnalai	50 ir 54%			I vieta		
5. Knygos	20 ir 30%			II vieta		
6. Apžvalgos					17%	
7. Parodos	34 ir 27%				15%	
8. Informacijos dienos					4%	

	Salies aukštosios mokyklos (5)	Novosibirsko aukštosios mokyklos (9)	Ukrainos TSR universitetai (6)	Moskvos universitetas (9)	Kuibyševos aviacijos institutas (7)	Kišiniovo universitetas (16)
9. Destytojų rekomendacijos	64 ir 65%				72%	
10. Bibliotekinių rekomendacijos	36 ir 25%				42%	61%
11. Radijas, televizija	30 ir 33%					

Informacinių bibliografinių įgūdžių stoka

3 lentelė

	Salies aukštosios mokyklos (5)	Novosibirsko aukštosios mokyklos (35)	Ukrainos TSR universitetai (6)	Kišiniovo universitetas (16)	Siauliu pedagoginis institutas (32)	N. pedagoginis institutas (35)
1. Netinkami literatūros užsakymai		jaunesn. kursai — 23%, vyresn. kursai — 18%, diplomantai — 16%			88%	
2. Netinkamas mokslinių darbų apipavidalinimas		68%			36%	
3. Nepakankami darbo su informaciais bibliografiniais leidiniais įgūdžiai	88%				28%	80%
4. Darbo su knyga įgūdžių stoka	88%					43%
5. Blogas orientavimasis kataloguose					30%	
6. Blogas orientavimasis kartotekose					85%	
7. Visų informacinių bibliografinių žinių stoka			45%			

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ПОТРЕБНОСТИ СТУДЕНТОВ И ПРОБЛЕМЫ ИХ УДОВЛЕТВОРЕНИЯ В ВУЗАХ

ЭГЛЕ СТАЛЬНЕНЕНЕ

Резюме

Читательские, общественные и профессиональные интересы студентов формируются в вузе. Изучение информационных потребностей студентов позволяет организовать целенаправленное обслуживание, улучшить справочно-библиографическую работу, составить

эффективную методику по преподаванию информационно-библиографических знаний.

В статье анализируются студенческие запросы, их удовлетворение в университетах Украины, Москвы, Вильнюса, в других вузах страны.

В зависимости от характера, ценностных ориентаций, интересов, целей деятельности были составлены условные типы студентов. Если соотнести задачи информационной подготовки студента с основными моментами типологии студенчества, станет ясно, по каким признакам надо составлять модель удовлетворения информационных потребностей, свойственных студентам.

Доказывается, что комплекс обслуживания информационных потребностей студентов направлен не только на улучшение учебного процесса, но и на подготовку будущих специалистов к творческому восприятию и осмыслению информации, на развитие у них стремления к непрерывному росту их творческого потенциала.

INFORMATION NEEDS OF STUDENTS AND THE PROBLEM OF THEIR SATISFACTION IN HIGHER SCHOOL

EGLĖ STALNIONIENĖ

S u m m a r y

The higher school forms reading, social, professional interests of the students. The investigation of the students information needs enables to serve readers better, to improve the propaganda of the books, to make reference and bibliographical work more effective, to create optimal methodics in information skills training.

The article analyzes students information needs, ways of their satisfaction, readers attitude towards libraries resources, use of information opportunities in the universities of

Ukraine, Moscow, Vilnius and other high schools of our country.

According to students interests, purposes of their activities, work in scientific and social circles six types of students were determined. Connecting them with the students information culture's formation program it is possible to elaborate the structure of students information needs. The article gives hints of information users training. On the one hand it enables to satisfy the information needs of the students, on the other to train creative information users and the creators of new information.